

سلامتی از حقوق اولیه هر کودک است

فلج اطفال چیست؟

«فلج اطفال» یا «پولیومیلیت» یک بیماری عفونی و مسری است. عامل بیماری ویروسی است به نام «ویروس فلج اطفال» یا «پولیوویروس» (Polio Virus) که سه سروتیپ ۱، ۲، و ۳ دارد. سروتیپ ۱ ویروس، عامل اغلب موارد ابتلا و فلج است. سروتیپ ۲ ویروس آخرین بار در سال ۱۳۷۸ (۱۹۹۹) شناسایی شده و در جهان ریشه کن شده است. این بیماری معمولاً کودکان خردسال را مبتلا می‌کند ولی ممکن است در نوجوانان و افراد بالغ نیز مشاهده شود. انتشار ویروس فلج اطفال معمولاً از طریق مدفوعی - دهانی و با احتمال کمتر، از طریق آب و غذای آلوده است. در کمتر از ۱٪ موارد، پس از یک دوره چند روزه تب، ضعف، سردرد و سفتی و درد عضلات، فرم فلجی بیماری رخ می‌دهد. علائم بیماری به صورت فلج ناگهانی شل اندام‌ها، به خصوص در اندام‌های تحتانی است. فلج دائمی و دفرمیتی اندام‌ها عارضه شایع این بیماری است و ابتلا عضلات تنفسی، ممکن است منجر به فوت فرد مبتلا شود.

نکته:

تنها روش مورد تایید سازمان جهانی بهداشت جهت تشخیص قطعی فلج اطفال، انجام آزمایش مدفوع است.

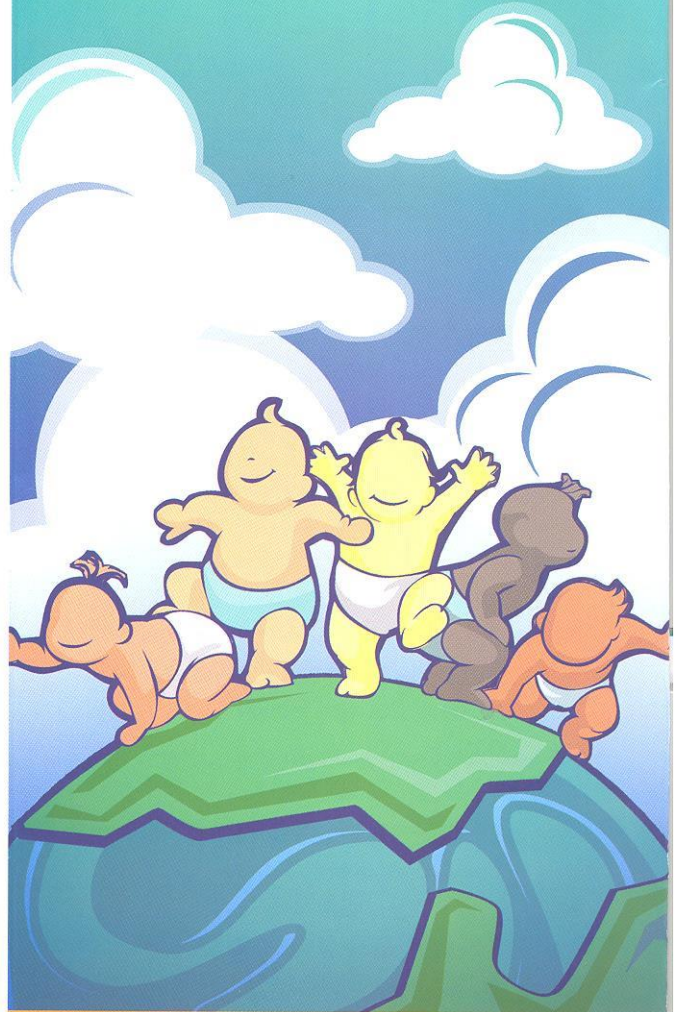
ریشه کنی جهانی فلج اطفال

از سال ۱۳۵۳ (۱۹۷۴) واکسن خوراکی فلج اطفال به عنوان قسمتی از برنامه گسترش ایمن سازی

ریشه کنی جهانی فلج اطفال

با قطره خوراکی و واکسن تزریقی

ویژه کارشناسان

فلج اطفال گردیده است.

- واکسن دو ظرفیتی فلج اطفال خوراکی bivalent Oral Polio Vaccine (bOPV)

سروتیپ ۲ ویروس فلج اطفال در آن وجود ندارد و در برابر سروتیپ ۱ و ۳ ویروس وحشی فلج اطفال، موثرتر از واکسن سه ظرفیتی است. واکسن خوراکی فلج اطفال در ایجاد ایمنی علیه ویروس فلج اطفال بسیار مؤثر است. با این وجود، دریافت آن در موارد بسیار نادر منجر به فلج می‌شود. این عارضه از دو طریق امکان پذیر است:

- پولیو میلیت فلجی ناشی از واکسن Vaccine Associated Paralytic Poliomyelitis (VAPP)

معمولاً، در بدن کودک واکسینه‌ای که سیستم ایمنی سالم دارد، ویروس موجود در واکسن خوراکی فلج اطفال، حدود ۴ تا ۶ هفته تکثیر می‌شود، برای مدتی از طریق مدفوع دفع و سپس توسط سیستم ایمنی از بدن پاک می‌گردد. در موارد بسیار نادر ۴ تا ۳۰ روز پس از دریافت واکسن خوراکی، فلج در اثر واکسن ایجاد می‌شود. ۴۰٪ این موارد، ناشی از سروتیپ ۲ ویروس موجود در واکسن است.

- فلج اطفال ناشی از ویروس فلج اطفال (پولیو ویروس) مشتق از واکسن Vaccine Derived Poliovirus (VDPV)

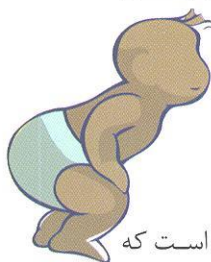
در شرایطی که ویروس واکسن خوراکی فلج اطفال فرصت انتشار یا تکثیر طولانی مدت پیدا کند، جهش ژنتیکی در ساختمان ویروس ایجاد می‌شود. این جهش ممکن است سبب بازگشت خاصیت بیماری‌زایی و توانایی حمله ویروس به سیستم عصبی شود. به ویروس فلج اطفالی که در اثر جهش ژنتیکی این توانایی را بدست آورده، «ویروس فلج اطفال مشتق از

Expanded Program on Immunization (EPI)

توسط سازمان جهانی بهداشت توصیه شد. این واکسن به دلیل ارزانی، سهولت استفاده و ایجاد ایمنی مخاطی طولانی مدت، به عنوان واکسن انتخابی در برنامه ریشه کنی فلج اطفال کشورهای جهان به کار گرفته شد. سپس در سال ۱۳۶۷ (۱۹۸۸) «برنامه جهانی ریشه کنی فلج اطفال» به تصویب مجمع جهانی بهداشت رسید که با به کار گیری واکسن خوراکی فلج اطفال موفقیت‌های چشمگیری داشته است. در حال حاضر اکثر کشورهای جهان و از جمله کشور ما، عاری از این بیماری هستند و تنها سه کشور در جهان (افغانستان، پاکستان، نیجریه) بومی بیماری بوده و تعداد کمی از کشورها نیز آلوده به ویروس به شمار می‌روند.

پیشگیری - واکسیناسیون

فلج اطفال درمان ندارد و تنها راه مؤثر پیشگیری از این بیماری واکسیناسیون است. دو نوع واکسن فلج اطفال وجود دارد: واکسن خوراکی و واکسن تزریقی.

واکسن خوراکی فلج اطفال Oral Polio Vaccine (OPV)

این واکسن، ویروس زنده و ضعیف شده است که به صورت واکسن خوراکی درآمده و دارای انواع مختلفی است که نوع دو ظرفیتی و سه ظرفیتی آن در کشور ما مورد استفاده قرار می‌گیرد.

- واکسن سه ظرفیتی فلج اطفال خوراکی trivalent Oral Polio Vaccine (tOPV)

واکسنی است که تا کنون در اکثر برنامه‌های جاری واکسیناسیون علیه فلج اطفال استفاده شده و باعث ریشه کنی سروتیپ ۲ ویروس وحشی

واکسن» گفته می‌شود. یکی از انواع مهم آن، «ویروس فلج اطفال مشتق از واکسن در گردش» (Circulating VDPV) است که چنانچه پوشش ایمن سازی علیه ویروس فلج اطفال در یک جامعه پایین باشد، به وجود می‌آید. بیش از ۹۵٪ موارد فلج اطفال ناشی از «ویروس فلج اطفال مشتق از واکسن در گردش»، سروتیپ ۲ ویروس است.

نکته:

علائم بالینی فلج اطفال ناشی از ویروس واکسن و «ویروس مشتق از واکسن» کاملاً مشابه فلج اطفال ناشی از ویروس وحشی است.

واکسن تزریقی فلج اطفال Inactivated Polio Vaccine (IPV)

این واکسن ویروس غیر فعال شده و حاوی هر سه سروتیپ ۱ و ۲ و ۳ ویروس است که به صورت واکسن تزریقی درآمده است. همراه کردن واکسن تزریقی فلج اطفال با واکسن خوراکی باعث تقویت ایمنی مخاطی به مراتب بیش از واکسن خوراکی به تنهایی می‌شود. این واکسن خطر ابتلا ناشی از انواع ویروس واکسن خوراکی را ندارد.

اقدامات نهایی جهان برای ریشه کنی فلج اطفال

با توجه به کاهش تعداد موارد فلج اطفال ناشی از ویروس وحشی، به دنبال برنامه‌های اجرا شده، «فلج اطفال ناشی از واکسن» و «ویروس مشتق از واکسن» اهمیت بیشتری پیدا کرده‌اند.

لذا در سال ۱۳۹۱ (۲۰۱۲) «برنامه نهایی ریشه کنی فلج اطفال» با مد نظر قراردادن شرایط جدید به تصویب مجمع جهانی بهداشت رسید که تمام کشورها را ملزم می‌کند تا در حرکتی

هماهنگ و زمان بندی شده، ابتدا با همراه کردن واکسن خوراکی و تزریقی فلج اطفال موارد باقی مانده بیماری را ریشه کن کنند و در سال های پس از ریشه کنی، برای حفظ ایمنی جوامع، تنها از واکسن تزریقی استفاده کنند.

از آنجایی که مضرات سروتیپ ۲ ویروس موجود در واکسن خوراکی بیش از فواید آن است، بایستی از طریق جایگزینی واکسن سه ظرفیتی با دو ظرفیتی، سروتیپ ۲ ویروس از واکسن خوراکی حذف شود. بر این اساس، «برنامه نهایی ریشه کنی فلج اطفال» اقدامات زیر را در تمام کشورهایی که فقط از واکسن خوراکی (OPV) استفاده می‌کنند، ضروری می‌داند:

۱- قدم اول: اضافه کردن حداقل یک نوبت واکسن تزریقی فلج اطفال (IPV) به برنامه جاری واکسیناسیون

تا دی ماه سال ۱۳۹۴ (پایان سال ۲۰۱۵)، شش ماه قبل از جایگزینی واکسن خوراکی سه ظرفیتی با واکسن دو ظرفیتی، حداقل یک دز واکسن تزریقی (IPV) به برنامه واکسیناسیون فلج اطفال اضافه شود.

۲- قدم دوم: جایگزینی واکسن خوراکی سه ظرفیتی با واکسن دو ظرفیتی در فروردین ۱۳۹۵ (آوریل ۲۰۱۶)، به صورت هم زمان در همه کشورها، واکسن خوراکی دو ظرفیتی (bOPV) جانشین واکسن سه ظرفیتی (tOPV) گردد.

فواید اضافه کردن واکسن تزریقی به واکسن خوراکی فلج اطفال

- حفظ حداقل سطح ایمنی علیه سروتیپ ۲ ویروس
- تقویت ایمنی مخاطی ناشی از واکسن خوراکی
- تسهیل کنترل طغیان های آتی فلج اطفال
- تقویت ایمنی علیه سروتیپ های ۱ و ۳ ویروس

نکته:

شروع واکسن تزریقی فلج اطفال گامی حیاتی در رسیدن به جهانی عاری از فلج اطفال برای نسل های آتی است.

نکته:

واکسن تزریقی فلج اطفال، جایگزین قطره خوراکی فلج اطفال نمی شود، بلکه برای تقویت ایمنی، به برنامه اضافه می شود.

دستورالعمل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برای استفاده از واکسن تزریقی فلج اطفال از شهریور ۱۳۹۴

- یک نوبت واکسن تزریقی فلج اطفال در سن ۴ ماهگی، علاوه بر واکسن خوراکی به کودکان تزریق می گردد.
- واکسن تزریقی فلج اطفال به میزان نیم میلی لیتر در قسمت قدامی خارجی ران راست بصورت عضلانی تزریق می شود.
- ویال واکسن باید در طبقه میانی یا پایینی یخچال با دمای ۲-۸ درجه نگهداری شود و از یخ زدن آن اکیدا جلوگیری شود.
- ویال چند دزی واکسن تنها در صورت نگهداری در شرایط زنجیره سرما، رعایت شرایط استریل در تزریق تمام دزها و عدم انقضاء تاریخ مصرف، تا ۲۸ روز پس از باز شدن قابل استفاده است.

جهت کسب اطلاعات بیشتر در این زمینه به <http://iec.behdasht.gov.ir> مراجعه نمایید.

نکته:

تجویز قطره خوراکی فلج اطفال تا زمان ریشه کنی جهانی انتشار ویروس فلج اطفال ادامه خواهد داشت.

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
معاونت بهداشت
مرکز مدیریت پداسیای واکسین

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
معاونت بهداشت
دفتر آموزش و ارتقای سلامت

unicef

<http://iec.behdasht.gov.ir>

www.behdasht.gov.ir